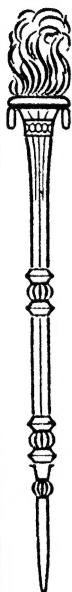

శ్రీమత్పరమహంసాచార్యుః

❖ పా ం డ వ రా జ సూ య ము ❖

తిరువతివేంకటేశ్వరప్రణీతము.

అ భి న వ స ర స్వ త్య ను బ ం ధ ము

మొదటికూర్పు ౧౦౦౦ పాఠములు.

1921 సం.

చ ం ద్రి కా ము ద్రా క్ష ర శా ల,

గు ం టూ రు .

కాపీరైట్]

[గి అణాలు.

ఉపోద్ఘాతము

చదువరులారా !

ఈ “పాండవరాజసూయ” మను చిన్న నాటకమున శిశుపాలవధ రూపమగు నితివృత్తము తగుపాటి మార్పులతోఁ బ్రస్తావించఁబడినది. ఇతరనాటక ప్రస్తావనలకును దీనికిని జాలభేదముకలదు. ఈయపూర్వ ప్రస్తావనయందలి విశేషమును దజ్జులవలన నెఱుంగఁదగు, నేనుబందరు హైస్కూలులోని యాంధ్రపండితస్థానమును వదలికొని స్వగ్రామమునకు వచ్చుచిఁములలో రచించఁబడిన దగుటచే నిదియిప్పటికి సుమారుగా నైదువత్సరములక్రిందటనే ముద్రితము కావలసియున్నను ఎనేక కారణములచే నింతవఱకుఁ బ్రకటితము కాదయ్యె. ఆలస్యమునకుఁగల కారణములలో ముఖ్యకారణమిటీవల చుద్రణవిషయమున మాకు సంభవించిన పాలుమాలికయే యని మాచదువరు లరయుఁగలరు. దీని యుపోద్ఘాత మింతకన్న ఏ స్రుతింపవలసినదికాకున్నను ప్రస్తుతము నిర్వాజముగా నన్ను నెలకు 25 రూపికలవంతున నొసఁగి గౌరవించుచున్న శ్రీ శ్రీ రావురామయాంబారాజ్ఞీమతల్లికంగూర్పియు వీరిసోదరులును వీరికిటియశస్కరములగు మహాకార్యములకు మార్గప్రదర్శకులును, ఆంధ్రభాషా నిత్యపోషకులునునగు శ్రీ శ్రీ చెలికాని లచ్చారావుగారింగూర్పియుఁ గొంతయేని బ్రశంసించకుండుట కృతజ్ఞులక్షణము గాదనియెంచి యేతద్రచన చాలఁగాలమునాటిదే యైనను బ్రచురణమునాటికి వీరికిని నాకును బాల్యపాలక సంబంధమనువుపడుటచేఁ గొంతప్రస్తావించుచున్నాఁడను.

(కామేశ్వరీ శతకమునుండి)

మ॥ నరనాథుల్ పలుమంది మిత్రులయి యున్నంగాని తత్పన్నిధిఁ
 స్థిరవాస మ్మొనరించునట్టిపని నాచేఁగాదు నీవంటి న
 త్కరుణాశాలిని పెంపఁగాఁబెరిగి విద్యాబుద్ధులన్నేర్చినే
 బరులన్నిత్యముగొల్పుటాపుగునయంబా? జేవి? కామేశ్వరీ!

రు ద క్షీ న నుం డి)

ఉ॥ ఎందఱునోజులుండిరి యహీనులునాయెడఁ బేర్చిభక్తియున్
 విందుతనంబు గల్గినచివేకులు; వారలయొద్దనుంటినే?
 గందరగోళమైన మదిగల్గిన వాడె స్వతంత్రుడ౯ జిదా
 సందుడ నే నొకానొకని నాయకుఁగావరియించి యుందునే॥

పై పద్యములయందలి నాయభిప్రాయమునకించుకయు మార్పు
 లేనిపద్ధతిని శ్రీలచ్చారావుగారు నాకీపోషణ భృతకమునేర్పజేచి వారి
 సోదరిను తల్లికకుఁ గృతయుగదాత్మత్వపదవిని పురుర్ధించిరిని వ్రాయు
 చున్న నాప్రాతవలన సర్వమును విజ్ఞానోకమునకు పంపిస్తామేకావున
 దీని నిఁకవిస్తరింపక యీ రాజ్ఞింగూర్చి యొకపద్య ముదాహరించుచు
 న్నాడెను.

క॥ కోలంక వీరవరముల

నేలుజమిందారురాలు హితమతితో నే

డాంబమగుచు గవితో

ద్యేయ౯ బోషించుచుండె వెంకటశాస్త్రి॥

ఈపద్యము మాతరుపతిశాస్త్రి తుట్టతుడిదివములలో రచింప
 మొదలడిన “ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్న” నాటకపుఁ బ్రస్తావనలోనిది.
 అందలి—

కవికీర్తిలుకబోషించుచుండె దిరుపతిశాస్త్రి॥

అనునది ప్రకృత్యోచితముగా నిందు మార్పబడినది. ఇందలి
 కోలంక వీరవరగ్రామములు పితాపురమునకు సమీపమునందలివి
 శ్రీశ్రీ సోలంకపు జమిందారుగారు స్వర్గతులైన పిమ్మట మాతరుపతి
 శాస్త్రి రెండు వత్సరములు జీవించియుండెను. ఆకాలమున ఎతనిని
 సబహుమానముగ రప్పించి సర్వవిధముల నాదరించి పోషించినచారీ
 రామయ్యాబ్రాహ్మగారే, ఇటీవల నాతని కుటుంబమునకు వత్సర
 మొక్కటికి నూటపదియాలులవంతున శాశ్వతవార్షికము నేర్పజేచిన

దయావతి యీపతివ్రతాతిలకమే, ఆయీయగళిములు నాచే నీమధ్య
రచింపబడిన “దివాకరాస్తమయమున” విస్తరింపబడి యుండుటచే
విందింతతో ముగింపబడుచున్నది. ఇంతదనుక మాగ్రంథములలోని పీఠికలలో నిరువురపేరులును నుండుట మీరు చూచుచున్నారు, ఆగ్రంథములలోఁ గొన్ని యుభయరచితములైనను గొన్నియీనాటకముంబలె బ్రజ్జ్యేకరచనలును గలవు, ఏమైనను నుభయనామము యుండుటయే మీరెఱుంగుదురు, ఇపుడా పోవకు భంగముగలిగించిన భగవంతుని చైదికివ చుచు నేనుక్కడనే చేవాళిలుచేయుచు నీయుపోద్ఘాతమును ముగించుచున్నాఁడను.

చెప్పవిళ్ళ వెంకటాశాస్త్రి, శతానధాని.

ఇందువచ్చు పాత్రములు.

- ౧ సనాదేవుడు
- ౨ శిశుపాలుడు
- ౩ ధర్మరాజు
- ౪ భీముడు
- ౫ అర్జునుడు
- ౬ నకులుడు
- ౭ భీష్ముడు
- ౮ నారదుడు
- ౯ శ్రీకృష్ణుడు
- ౧౦ నందికేశ్వరుడు

త ప్పా ప్ప లు .

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
8	7	డై	డై
8	12	దీక్ష	దీక్షా
7	8	పం	వం
7	4	చిన	బిన
7	9	లెఱుంగ	వెఱుంగ
7	11	ద్రుంప	ద్రుంగ
8	18	లేడి	లెండి
8	14	చ్చర	చ్చర
8	20	కవ్వఁదొ	కప్పదొ
8	24	చల్లగా	చల్లగా
11	19	టుక్	టిక్
12	5	కాలు	కాలి
12	16	తిగు	తిగు
18	14	తొందర	తొందరగా
14	20	ల్లసంత	ల్లసంత
15	9	కట్టిఁదుక్	కట్టిఁదుల్
15	26	తక్షణ	తక్షణ
16	9	మది	మధి
17	21	ధా	ధా
18	2	మైర్య	మైర్య
19	15	నవ్వఁగు	నవ్వఁగ
21	15	లెట్టి	లెన్న
22	16	బెరిగ	బెరిగ

శ్రీమత్పరమహంసాచార్యుః

పాండువరాజసూయము.

(శిరునామ వేదకవీయము)

చ॥ సోమం నాగభూషణం చారుతరా ప్రతిమానగాత్ర భా
స్వరుఁడు గాన నాట్యములు సర్వకలాపిలయుండు భూతివి
స్మృతిఁ డమాముకుండు నిజబోధసుధామయుఁ డొప్పుచుండు శ్రీ
హరిఁ కరిచింతనామృత సమృద్ధినైజనునః ప్రచారుఁడై ॥ ౧

మ॥ అనుసంధ్యమ్మును నాతఁ డాడు సుమనోహస్తధ్వజుల్ పెల్లుగాఁ
ననకుఁ భృంగిముఖుల్ సహాయులగ సాంద్రంబైన యానందమున్
గనువారిల్ భజియింప నాత్మతను భాగస్థాయిసర్వవృజి
యును సేతామృతసారసంకషలచేఁ బోషించి రక్షించుచున్ ॥ ౨

ఉ॥ ఆతఁడు నాట్యమాను సమయచ్ఛానకయ్యెడ కేగుదెత్తు పృ
థ్వాతులు మౌనితల్లజులు గణ్యులు సిద్ధులు సాధ్యులప్పుర
శ్రీతికరానల్ మొదలు; నేవకు నట్లరుదెంచు వారిసం
ప్రీతిమనస్కులన్ సలుపు శ్రీహరి గాఢుచు నాతఁడాచుచున్ ॥ ౩

ఉ॥ అశ్వపుధాటిమో? జలధరార్పణమో? యచభంగి భృంగి వి
శ్వేశ్వరుఁ “చాచ? మే?”లనుచు నెంతయు మెచ్చ మృదంగమూని తా
విశ్వవిచిత్రవాద్యమున వేడ్కఁ గుటింపఁగ నాగభూషణం
డశ్వరుఁ డాఁకి పాడునట? యేరలసారు నుతింపనేర్తున్ ॥ ౪

హే॥ గీ॥ ఇట్లు లనుసంధ్యమును నాట్యమెలది సలిపి
ముక్తి కృత్యక్ష మొనరించు చూర్తిగళాట
నితర దైవతములకన్న నితని నెల్ల
మమనసులువచ్చి సేవింపఁ జూచుచుండున్ ॥ ౫

చ॥ జరిగె నసంతకాలమిటు స్వాదుతరా ప్రతిమానగానమా
ధురియును దాండవంబు గడుదోరముగాఁ గనువారి మానసాం

తరముల నాటికో; నతని తత్త్వమెఱుంగని వారుగూడ వ

త్తురు కనిపొదురందుఁ దఱిఱో సతఁడాడుచుఁ బాడుచుండఁగఁ || ౬.

ప|| అమ్మహాదేవుం డిట్లనుసంధ్యంబును శ్రీహరి భక్తితత్పర
త్వమ్మునఁ దన విద్యాతిశయమ్ము సఫలమొనర్చుచుఁ దాండవానంత
రమ్మున నొకట సభాస్తాగులం గాంచి యిట్లనియె || ౭

శా|| ఈసింహాలోగమొలిమై విసుత మే నిష్ఠాదువాక్యమ్ములు

తానై కాదశి వచ్చుచున్నది హరిఁ దత్కాలమందర్చనా

ధీర్ముజేసినవారలన్నిరతియు దీన్యన్యహావైభవా

నూనానుత్యోకరతసౌఖ్యములు చెందుఁ డిందుసర్వాఘముల్ || ౮

శా|| ఇందన్కృత్యయనించియున్న హరి నాడీక్షించు నందమ్ములొ

కందమ్ముల్వికసింపజేసి జగమా కంకాతునావేళ నా

నందమ్ముప్పతిలక యజించుటదిసం ధానించుఁ బున్నెంపుఁది

న్నెం దై వారఁగఁజాలుభాగ్యము నమంగీభూత సామ్రాజ్యము || ౯

క|| తులసీబృందావనమున

నలఘులక్షీసనాధు హరిదినమునఁబూ

జలుకాతికమునఁ జేసెడి

సలతమతిశాలికొక్క సౌఖ్యము కొదవే || ౧౦

శా|| నేనేమో? “సరతత్త్వమంచు మదిలోనిక్కమ్ము మిగిలెను”

ధ్యానిం త్రామహానీయునే గొలుతు నత్యమ్ము మహాభాగఁడా

శ్రీనాథుండుమదీయ నాట్యకలనా సేవ్యుం డెఱుంగును వి

జ్ఞానాంభోనిధియౌతఁ; డాతనికి నిచ్చల్ పూజసేయందగు || ౧౧

మ|| ప్రతిసంవత్సర కార్తికమ్మునను దత్పాదాంబుజమ్ముల్ సును

ప్రతతిన్నేయజియింతుఁగాని “యిటుసల్పంబోలు” నంచున్ భవ

స్మృతికెక్కన్ వదియింపలేదెపుడు సమ్మాసంపుడియేడు స

త్కృతుల శ్రీహరినత్సవాదులఁగడున్ దేదీప్యమానమ్ముగఁ || ౧౨

ప|| నావుడుఁ బరమభక్తులగు సభాసదులు కరమ్ములు మొగిచి
యిట్లనిరి. స్వామి! యేము కియందుబలె శ్రీహరియందును భక్తు

లమ,త దారాధనమ్మునకై యంతనొక్కి సెలవీయంబనిలేద, తప్పక
యట్ల యొనరించెదము, కాని కొండొక పిజ్జాప్యంబుగల దయ్యది యా
లింపం బార్థించెదము. కార్తికై కాదశినాడు స్వామి. మేల్కొందు
రనికదా? సెలవచ్చిరి, వారేదినమ్మున నెచట శయనించియుండినది
యు, నాశయనమ్మునకు గతమ్మును వచించి మామనమ్ములు నిస్సౌశ
యమ్ములొనర్పవలయునాఁగ నాగభూషణుండ్రిట్లను॥ ౧౩

క॥ వినుఁడామైకాదశి

ననఘండతఁడుబోధమూర్తి యహితల్పమునఁ

నననిధియోగ నిద్రో

గొని విద్యాస్ఫూర్తి మెఱయఁ గొమఁగారుఁ జూడీ॥ ౧౪

కం॥ కార్తిక శుద్ధకాదశి

నార్తిహరుం డతఁడు త్రిభువనావన దీక్ష

స్ఫూర్తి మేల్కను సునౌత

వర్తుల కానాడు మిగులఁ బావనమరయన్॥ ౧౫

ఉ॥ కానిన నాటి పూజ త్రిజగమ్ములకే నెఱిగింప నెంచి స
ద్భాస్రాలైన చిత్తకడ ముదమ్మున నేడు వచించితీ మహా
ధీవిభ్రండు శ్రీకరుఁడు దివ్యమహిమహితుండు మీదుసం
భావన కర్తుఁడే నెఱుంగువట్టును దెల్పితి నల్లనర్పుడి॥ ౧౬

చ॥ అనప్రదుఁ దత్పభాసరులు హస్తము లెత్తిరి యెల్లవారు మే
లనిరి “సెబాస్పెబా”సనుచు నాడిరి పాడిరి యేమిచెప్ప నా
ఘనుల హళాహళుల్; పిదపఁ గాలగళుండల వారిశ్రద్ధకుఁ
మనమన మెచ్చుచుఁ మరల నూటయెదో వినబడ్డయెట్టులై॥ ౧౭

మ॥ “ఎవఁడా బుస్సలుకొట్టు నాతఁడని తానెల్ల విలోకించి యం
దెవఁడు గానఁగ రామిఁచెప్పవడి మోమేమాత్రమో పంచన
ప్లవలోకించె నిజాంగసంగతునహిన్ బ్రాబ్ధకోపానల
స్థవిరాన్యుఁ నయనాంతరుద్ధృదమందస్ఫూరి దావాసలున్॥ ౧౮

క॥ అశ్వుగిదినున్నయంగపు

సశ్వుమ్ముగొంచిహరుడు జాడ్యపరీతం

బిస్వామాహరిపూజకు

నొప్పనిగతిదోచుచున్న దూహి సం॥౬॥

౧౯

వ॥ అని యద్దానితోసిట్లనియె॥

క॥ ఉమ్మలికమిట్టలో నా

గమ్మా? నీకేలకలిగెగడుకోజెదా బల్

చెమ్మటలుగమ్మ సారెకు

“హు,, మృని బుసఁగొట్టెదోకో చెప్పమనక॥

౨౦

క॥ ఆనాగమ్మటుచెప్పఁ గాదొకగెదేవా? శ్రీహరినీ మి మి పూ

జా నైవేద్యమహూర్తి వాకుల నవశ్యమ్మున యచింపంగను

తానైకాదశివచ్చుచున్నదనుచు దద్దెప్రబసంగించు నా

యీనాదుక విసంతరితాదోదవె నెంతే నాదు శీర్షమ్ముగ॥ ౨౧

ఉ॥ ఏమనియందురేని యతఁడెరియుఁ బూజ్యఁడెయోనుగాక వి

ద్యానుహనీయులెల్లరును వర్చితుఁగానొనరింతు॥ గాక మా

కామయసంవిధాతయతఁ డక్కితనక హరిపూజకొప్పఁగాఁ

బోముభవత్సమీపమానఁ బొచ్చెముమానవడఁడు నితయుక॥ ౨౨

క॥ హరి నాగభూషణులకుఁ

బరస్పరము మైత్రియనియు బాగుగ నాయం

తరమెఱుంగునై న మాకా

హరినైఁపఁడుకాళియాహిసడఁచినకితనక॥

౨౩

క॥ మాచుట్టంబకు కళియాహిశిరిముక మద్దించుటకాక నా

ట్యాచార్యత్వమదెల్లనయ్యెడలనే ప్యపింపఁగాఁజేసి “పో

నీచా? యాయమునానదిక విడిచి మ్రుందింతుక జమి? యెన్నఁడే

నీచెంతకగనరాకుమి?” యనునె? మమ్మేనింగనంబోలదే॥ ౨౪

ఆ॥ వె॥ బురదలొప్పొటనటు సరిపోయెఁగాని

మాయురగజాతిసింకొక్క- మహితుఁడేని

పాదతాడనములనట్లునడియు శీర్ష .

మెత్తిబ్రదుకునె? యటుమీద నేమియైన||

29

చ|| అతని శిరమ్ముపై ని హాయంఘ్రిలు నిల్వెఁటించెఁగానిప
ధృతి యదిమాకునెల్లరకు నాతనికింబలె సంఘటించె శీ
ర్షతలము చూడుమా? కడుభరమ్ముగఁ దత్పదయుగ్మమెల్లుము
ప్రితమయి యొప్పుచున్నదియొ తెల్లము నాగులకెల్ల నల్లఁగన్||

చ|| అనవుడు నాగభూషణుని కక్షిగనుండిన సూర్యుఁడెంతయున్
గనలియు లోనడంచుకొని క్రమవచో విభవంబెలర్చ ని
ట్లను నిదిగొప్పతప్పునుమి ? యాహరిమికొలమందొకానొకం
డనఁదగువానికిన్ సలుపు నాయపకారమిటున్ గణించుటల్|| 29

చ|| ఎవనికిఁగాని యెన్నఁడును నెవ్వఁడసత్కృతి నేయకుండు వాఁ
డవని వినంబడండ్ల, యపుడప్పుడటుల్ ఘటించువాని క
ట్లవమతివాడొనర్చుటకునై హలుపాతువులండితరు నా
యవమతిజాతికంటెకును నల్పనయట్లు తలంపఁగూకునే|| 30

క|| అదికారణముగఁ బుణ్యా
స్పదమగు సత్కృతికి నడ్డుసల్పి వృథాదు
ర్కదము వెలార్చుట తగునే ?
సదగ్రులు పుల్చునట్టి సదమలయునున్|| 31

31

క|| ఇప్పుడిదిహరుని యంగపు
సప్తమ్మును మందలించె సశ్చేవ్యుండై
యొప్పురు సూర్యుడింకొక
సప్తముతలయెత్తి అతడు సలుపకయుండన్|| 32

32

మ|| హరుఁడశ్చగ్యపరీతుఁడై మనమునం “దాశార? యేపాటిదీ
యరగంపుంబురువట్టి శ్రీహరికరితో దేకియైయుంతుగా
నటవనె నాహసమట్లుగల్గు? నిటపాహాయ్యంబు వేఱొక్కతెం
పరిలోలో నెనరించి దీనికిఁబుజ్యార్పకత్వమున్ గూర్చెడిన్|| 33

33

ఉ॥ అట్టిప్రబుద్ధుడిం దెవఁడటంచుఁ గనుంగొన వీరభద్రుఁడొ
మట్టికళంకమున్ తెలుపునట్టిదియై కనుపట్టె శూలియ
పుట్టిన దివ్యదృష్టిగని భద్రుఁడదే మొదలంతరంగమున్
బెట్టఁడు విష్ణువై; మిగులద్రోషమె చూపఁగడంగు నిచ్చుట॥ ౩౨

ఉ॥ దక్షునిదుర్మదాంధ్యము వదల్చుగవీర శౌకస్వేదజుబుగా
నాక్షణమందు నాహ్లాదయమందలి తీవ్రతఁబట్టిపుట్టెద
చ్చిక్షుకునేగి యయ్యెడలశిష్టులగూడఁ బరాధిమిఁచె బ
ద్దేక్షణుఁగూడ వీడచట నిండుకయున్ గణింపఁడక్కటా॥ ౩౩

ఉ॥ ఆతఁడనన్ముఁజూచి కడువర్గలవున్ దుషనాగినిని దు
ర్నితీకినైచెనా సయిచునేరుపు వీడెఱుంగుండుబొత్తిగాఁ
గాతఁడతఁడంచుమదిగి న్నెని తన్నహిమానుభావ వి
ఖ్యాతులు తెక్కపెట్టికి నికార మొనర్చిగనెంచు మూర్ఖత॥ ౩౪

తే॥ గీ॥ ఈయనాశ్చర్యజెప్పుడో మూసరి స్మ
పమ్ములకుఁజేసె గుర్బోధచనపుమిగిలి
ఇవిననుంగూడ తెక్కిగఁగిండునొకని
బైకలేపి ప్రేలించుదుర్భాషణములు॥ ౩౫

ఉ॥ ఏనట? చెప్పువాడనట? యెల్లజగములనెఱుఁగి శ్రీహర్ష
ధ్యానమొనర్చుడంచది సదస్సుఖిలమ్మునకున్ హేతుబుట
ద్దానికి నస్మదంగమునఁదాల్చు నాగి మొకండువారకఁ
జానట? యింతకన్నఁగలదా? యిల దారుణసాహసంబహూ॥

తే॥ గీ॥ వీరభద్రుండొకించుక ప్రేరణబు
చేసెనేయన్మృ హరిపయినీసుకతన
సంతమాతన నామాటకడ్డుచెప్పఁ
దలఁచుపాటిదె యీహలాహలపుబురుపు॥ ౩౬

చ॥ అనితనయంశమై హరికినర్పణసర్పి తదీయతత్త్వమె
ల్ల నెఱిగిదీర్ఘ జీవియగులాగున దీవనగాంచిపొల్చు నా
హనుమయుగానముఁ వినఁగ నయ్యెడనుండుబుజింగి చెప్పుమో

యనఁడు ? హరింగురించిమనయజ్ఞుల తిక్కలడంగునుచ్చటల్ ॥ 32
మ॥ హనుమంతుండది యాలకించి ఓనుడయ్యా? సర్పరాజుల్ మహా
ఘనుఁడతండాకనాఁడు మున్నతనిమార్గట్ట బ్రయత్నించి మం
చినకిక్క దనుజేంద్రపుత్రకుఁడాగిఁ బ్రేరేపఁగా మూఁగివి
చ్చినదిఁ జచ్చినదిఁ సమస్తమును నేజెంతఁడిలోకించితిఁ ॥ 33

ఉ॥ అంగన “సస్పృహతివయినాహరికేగన” లంచుమీరు మీ
స్వాంతములఁ దలంచుటది చాలబ్రహ్మాద; మెవండుగాని దు
శ్చింతతనెడ్లకుఁ జెఱుపుచేసెడి జంతువులఁ సహింపఁజే
మంతులెఱుంగకుండిన యమాయకులఁ నధింపఁ జెప్పెయిన్ ॥

కా॥ మీలోను తములెందఱోకలకు నెమ్మివాఁడబూచింపదే ?
పూలుంబత్తిరిగూర్చి లోకము; జగంబు ద్రొంగఁజేయుదు
శ్వీలమ్మంగలవారినో? లగుడముల్ చేబూని మర్దింపఁగా
నాలోచించిచునుండురెప్పెయిని చాచూబాలగోపాలమున్ ॥ ౪౦

క॥ కావున గోపాలుండటు
మీవానిఁ గాలియఁతుమింపమితప్పే?

యావిష్టువు దుష్టులని

కేవారిఁ నైచె మీరలెఱుంగరే? నాగుల్ ॥

౪౧

తే॥ గీ॥ శివరక్షణమును నుష్టశిక్షణంబు

నతని కృత్యములగుట మీయందెకాదు

ఎవరియందని దుష్టులనే శిక్ష

నేయుశిష్టులవలమిఁగై నేసి పోయిన్ ॥

౪౨

ఉ॥ “చాలినిజంపె నాత”డనిఁ వాలముగల్గిన యస్త్రదామలా
శ్రీలనామనోహరునిసేవను దూఱుటలేదు, చాలి దు
శ్వీలము చాలిజీవము నశింపఁగఁజేసెనెకాని యాతనిఁ

గూళతనాన రాఘవుఁడగుల్పించు ప్రాజ్ఞులు మీరెఱుంగరే? ॥ ౪౩

కా॥ మీజాతిగఁడుఁ బ్రాజ్ఞులెందఱో మహామేరు ప్రకాశుల్ గలా
రోజన్ న్యాకరణపు భాష్యమునెవండాకాదు మీచుట్టమే

రాజదోగ సహస్రవాగ్గహరిపర్వన్ జేసి నిర్మించె మీ
యోహద్యవృత్తఁడాలకిందునెడ “హీ?హీ?” యందు గర్జింపఁడే!
ఉ॥ ప్రాజ్ఞతలేనివాండ్రురకప్రాజ్ఞులునౌలె దలల్ గడల్పుచు
విజ్ఞులునెప్పుచాక్యములు వేగిరపాటుననవ్వుచందు ర
ల్పజ్ఞత కిద్దియేగులుతు భావినను సమెఱుంగునట్టి స
ర్వజ్ఞుని మాట “కా” దనఁగవచ్చునె? యింహకజ్ఞానమున్నచో! రగి

తే॥గీ॥ జ్ఞానలవదుర్విదగతాధీనులైన

మిమ్మువంటి యల్పజ్ఞులహమ్ముపూని

సల్పుదుష్కార్యములఁజేసి జాతికెల్ల

వచ్చునయశంబు ప్రాజ్ఞులవలనఁబోదు॥

రల్ల

మ॥ హరిమిఁగొనెపఁడో యొకానొకని మాద్యచ్ఛిన్ను హర్షించిమేల్
తెగువున్ జూపిన యంతచాతనిపయిన్ ద్వేషించి దూషింతురే?
సరి? లేడింతయు మీభుజంగపత తాఁడర్చుప లే వొక్కో? త
చ్చరణమ్ముల్ భజించుచున్నవలెను దచ్చయ్యాకృతిన్ బొందుచున్

ఉ॥ అల్ల భుజంగరాట్టనకు సంతరముండదె? మీకుసుంత; మీ
యుల్లములందుఁ జూచికొనుఁడూరక శ్రీహరిపై నవాచ్యపూ
బ్రల్లదముల్ లిఖింపకుండు భావభవారివచించుచొప్పు స
ధిల్లు ముదహృతోవినుండు ధృవతమాచుండు పూనుడినుడుల్॥రగ

ఉ॥ నావుడుమున్ను లేచు సలనాగమిటుల్ వచించె జాగిలో
నేవగ నెవ్వఁడో యొకనికెవ్వఁడో తానవకారిగాఁ బరీ
భావముతక్కువారలకు బట్టవటంగటివి మున్నొకండు భూ
దేవుండు నీవుసల్పు నుపదేశ మెఱుంగకమమ్ము మోఁడఁడే! రగ

ఖ॥ ఏదోకొండొక నాగమాతని సతిఁ హింసింపఁగా జచ్చియా
మిఁదఁదత్పతీచల్లగా బ్రతికె నామేలేనిఁ జింతించకా
భూదేవుండు నధింపఁగాఁ దొడఁగెమమ్ము బొట్లనెల్ల జూరిన్
వేదాంగమ్ములు వేదముల్ సదివి యవ్విప్రుండు నప్రాజ్ఞఁడే॥ గిం

చ॥ ఒకనికతాన నా ర్తిమెయి యల్లము మండి మదీయజాతికం
తకునతఁడెట్లు శత్రువుయితజ్జతఁగుండు చరించె నట్ల యే
మొకని నికారముల్లముల నూనెదమెల్లరి; మూనియాహరి
ప్రకట తరాంఘ్రిపూజలకుఁ బాల్పడమందొక నోసముండునే?॥

చ॥ ఇటు కటూరీతిగాఁబెనఁగు నిట్టలపుం జెడుపాముసేయు దూ
రటనము సభ్యులెల్లదుభరమ్ముగ రోసిరి వాయుసూతియు
త్కటగుఁడుడయ్యె, నయ్యెడలఁగాలగఁగుండు నిజాశ్రీతాళి లం
పటహృదయుండు భక్తజనమంతునివారణధీరుఁ డిట్లను॥ ౧౨

చ॥ సతతపురాణ సూరిజనసమ్మతికింగుచుచై నఫక్తి మీ
కితివుపదేశమున్ సలిపెనీహనుమంతుఁ డమంతుభావ సం
గతిజనుటొప్పు సర్వజనకాలుని నీవనినట్టివిపుల్
క్షీతినురుడొక్కరుం“డిట్లులు సేయుట తప్ప”ని మందలించఁడే॥ ౧౩

చ॥ కావున నా యుదాహృతినిగైకొనికాళియుఁబట్టి మీరలా
శ్రీవరుపై దురాగ్రహముచేకొని మ్రంకుట చెడఁగివు, లో
కావనశీలుఁడాహరి మహామహిమంబు నెఱుంగశక్యమే?
మీవలెఁదప్పత్రోవలకు మేకొనుదుర్విషజాతికెమ్మొయిన్॥ ౧౪

తే॥ ౧॥ అంతఃపుండితముగఁ జెప్పుహరునిగూడఁ
జనవునన్ జేసి యాసర్వజనుండు గణన
సల్పకేమే మొ మోగఁగుచుజాతికెల్ల
మచ్చరముగల్గఁజేయు నమ్మాడ్కినుండే॥ ౧౫

కం॥ అంత హనుమంతుఁడను నో
మంతుహరా ? పాంబ ? నీదుమహనీయకృపా
గంతురితై శ్వర్యధురా
వంతము లీపాము లురకవంగునె ? నుడులన్॥ ౧౬

శా॥ ప్రత్యక్షమ్మునఁగాని లోగ రిల నప్రాప్తల్ ; హరిందూఱి యో
కాత్యాయనృధినాధ ? కీడ్వడినవేడ్కల్ దృశ్యమానట్లుగాఁ

బ్రాహ్మణులకి చి ప్రదర్శనంబొసగుపడు బ్రాహ్మణులుటల్ మాని యీ
 వ్యత్యస్తాక్షులువీడి బాగుపడి సంభావించు రయ్యయ్యతున్ || ౧౬
 ఉ॥ బో ? నదిబాగు బా?గ్గయె నాహనుమంతుని మాటకున్ శివుం
 డా నగజామనోహరుని యంతరమున్ గనిపెట్టి వెంటనే
 ధీనిధి నందికేశ్వరుండు తెయ్యితకత్తక యంచు మర్దల
 ధ్వాన మొనర్చె దిగ్గజవితానముగుండెలు గూడఁగ్గుల్లనన్ || ౧౭
 ఉ॥ నాందిపతిచె సూచన గనంబుచెన్ శిశుచాలహర్షచః
 క్రిందనముల్ వినంబడినకైవడి సభ్యులకెల్లఁదోచె న
 స్పందయసుండు ధర్మజుఁడు శౌరికి నర్ఘ్యమొసఁగుసత్కథా
 చందనవల్లి కా కుమారుసాగభసార భరింబు వెల్వడెన్ || ౧౮

(ఇట పుస్తానన)

పాండువరాజసూయము

(అంత సహదేవుడు సాట్టహాసముగాఁ బ్రవేశించును)

సహా॥ (స్మృతి నభినయించి)

శా॥ వాసుం బీచరణంబు వానితలపై వర్తింపఁగాఁ జేయుఁదా
 నీమై నీసహదేవుఁ డెవ్వఁడు వృథాహేయములకు గూసి స
 ర్వాపేయకు జగదీద్యు గోపతిని సత్యాంబు నర్హ్యప్రదా
 నామాన్యుండని ప్రేలునో మరల సవ్యాజాంతరంగముతో
 శిశుపాలుఁడు॥ (ప్రవేశించి సవైలక్ష్యస్మితముతో)

మ॥ మరలన్ జెప్పినఁగాని నీచెవులకు మామాట విస్మయమై
 చొరబోదొక్కొ? సురాపగానుతుబలెక్ జూపుల్ చెవుల్ నీకు మం
 ధరభావంబు వహించెనోటు? మరలన్ వాకుత్తు నట్లేని నీ
 చరణం బెట్టిదో? చూపు, నీచ రణనాసారంబు వారించెదన్ ౨

సహా॥ (సకోఽథాట్టహాసముతో)

మ॥ మరలన్ బ్రేలుముటంటి ప్రేలుము జగన్మాచ్యుక్ మునీడ్వంద్యున
 ధ్వరచూపుక్ హరి నే తదన్యసిగ; నీతప్తంబ్రలాపమ్ము రూ
 పు నీను సక మస్మదీయచరణధ్వస్తమ్ముగావించి ని
 బురికొల్పెక్ బ్రయతించురాజులకు నుద్వేధింతు సవృద్ధులక్ ౩

శిశు॥ (కొండొక సమీపించి)

మ॥ ఇదిగో జక్కఁగవిన్ను చెప్పెదను మీ రీనిండుపేలోలగం
 బెద నింతేని గణింప కొక్కచెనఁటొహీనుక్ దురాచారు దు
 ర్మదు గోపాలకు సగ్రహజ్ఞునిగ సుభావించినా రిప్పుడే
 ముదితొక్కోనదియిం దుమాటలపయి మోమోటముఁ జూపుదున్॥

క॥ మరల జెప్పెద నిట్టుల్

మరల మరల వచింతు మరలవచింతు

మరల మరల మరల

మరల వచియింతు నీదుమగఁటిమి గండు॥

౧

సహ! (తీవ్రకోపముతో నెడమకాలు పైకెత్తి కుడికాలుతోఁజూపును)

మ॥ ఇదె; నీనాలుకచీల్చు నిద్రిగా? శిరం బీకాలమర్దింతు దు

గ్గదమాఱింతుమహాకృపాజ్య నెవఁడు మందుండిటుల్ జేరిలుటల్
వదలింతు దులువా? యశులువు నీనాచాలకత్వమ్మిదే!

తునముట్టింతు జగజ్జనార్పితుడు నిందుండెట్లు నోతుంటరీ॥

౬

అంత ధర్మబాదిపాండవులను భీష్ముడును బ్రవేశింతురు)

ధర్మ! (సహదేవుని మధ్యేమార్గమున నాపి నెమ్మదిగా)

ఉ॥ ఎంతయు శాతభావమున కిక్కపునాదగుసేకు నింతగా

స్వాంతము మాన్పుచెందుటకు శౌరినిరాకరణంబు హేతునా

టెంతు నతనియు మనకు నెదురుఁ గోపము పిల్చినట్టి భూ

కాంతులమీఁద; వారొకటఁగప్పపునష్టము నొనరియ్యు॥

౭

తమ్ముడా? వారతిఘట, మన మాతీధేయలము. కావున
శాంతింపుము (శిశుపాలుదిక్కె) రాజవరా? నామూమాట లాలిం
పుము.

ఆ॥ వె॥ సకలధర్మవేది హువీపుతుని

యనుమతమునఁ జేసి యర్థ మచ్య

తున కొసంగినార మనఁడు! యెదులకయ్య?

యురక దూఱదొడఁగి తోర్పుచిడిచి॥

౮

శిశు! [ఎక్కసక్కెముగా]

ఉ॥ చాలునుజాలు గొల్లసకి సత్కృతిజెప్పెడి భీష్ముతెల్వి, నీ
బాలికతాపసంగమును; బాధిపులెల్లగు నిన్నుదారస

చ్చీలుసగా గణించి యటఁజేరినదానికి బుద్ధిచెప్పి తే
గోలయు నీవొసర్చుపని కూడదునా కెద సమ్మతించునే?

(కోపతిరస్కారములతో)

శా॥ నాచాదత్తను రుక్మిణిగొనియె న స్వందించి యీగొల్లవాఁ
డీచౌర్యమ్మును భీష్ముఁ డేగతిని సత్కృత్యమ్ముగాఁ జూచెనో?
చీ? చీ? యీసభనుండఁగూడదు యశశ్రీమానధన్యుల్ నృపుల్
కాచంబుఁ మణిగాగణింతుట సత్కారంబెవండొప్పెడిన్!

(అని మరలిపోవుచు) ఓహో! మానమహితులగు నో రాజ
కుమారులా గా!

శా॥ జూరల్ చోరులు బ్రహ్మవేత్త లిచటఁ; సత్కారమవ్వారికే
ప్రారంభఁబున నయ్యెడిఁ దదితరప్రాజ్ఞావసనీపాలకుల్
గారగార్హ్యులు, తాతగా రిటులువల్కు మన్మలాలింతు, మీ
శూరత్వమ్ములు కాల్పనే? కడలుఁ డిచ్చోనిల్వ సగ్గయ్యెడిఁ॥

(అని తొందర సభవిడిచిపోవుచుండగా)

ధర్మ॥ (వెంటఁజని సగౌరవముగా వాపి)

ఉ॥ ఏటికిఁ ద లెఱువడి నృపేంద్రులకెల్లఁకుఁ మనమ్ములఁ
గాటపుఁగోపముల్ రగులఁగా గమకించెడు నిల్వమయ్య? యే
వాటియుఁగాఁడు కృష్ణుడని పల్కితి వందునుకూర్చి యీసభా
వాటమనఁ విచారణము పొల్పిలచే వినవచ్చునచ్చుగ! ౧౨

నీవాదమే ప్రాజ్ఞసమ్మతమగునేన మాయెనర్చిన తబ్బిబ్బు సవ
రించుకొందుము. లేదా? నీవేని యటలొనర్పవచ్చును. కొండొక
కోప మావశమింపుము.

భీష్మ॥ (సమందస్మితకోధముతో) ధర్మజా! యేమిటికవ్వాని నట్లు
బలిమాలెను.

చ॥ ఎఱుగునువాఁడు కృష్ణ జగదీశ్వర; సత్త్వపరాక్రమాదికం
బెఱుఁగు, నృపవ్రజమ్మునకు నెల్ల నసూయజనింపఁజేసినఁ

బారిగొననచ్చునంచు మది బోలెడుకోరిక వానికున్న దీ

శ్వరుని ద్వివిక్రముక్ జెనకువాడెవఁ డీసరపాలపాలలో॥ ౧౩

అంతటిమరదృష్టవంతుం డెవ్వఁడేనియున్న “సహేంద్రతత్వక”

న్యాయమ్మ ననుకరింతురు, నీవీశ్వరమ్మన్య నేలయనునయిందెదవు?,
ఏడు నీవంటివారి యనునయమ్మలకుం దగఁడు విరమింపును.

శిశు॥ (పండ్లుగొఱుకుచు)

శా॥ ఏమో? పేరెదు నీకతానజెడ నేఁ డి రాజసూయంబు; నీ

మోమోటమ్మనఁగాదె గొల్లని మెగిన్ బూనించె నీతేఁడు; నీ

ర్యామేయుల్ జగదేకధన్వులు యశోనంతుల్ ధరాకాంతులీ

సామాన్యార్పకు నైఁదులెట్టు లరలే? చచ్చించి వాక్కుత్తువే॥ ౧౪

భీష్ముడు॥ (శిశుపాలుని కుత్తరదూఁబోగా)

సహ॥ (భీష్ముని సకారవముగా వారిచి) తాతా? యీపశుప్రాయము

గుఱించి మీ రించుకయుఁ బ్రేత్వత్తరమీకుండ చిదేమి మ్మ

భ్యరించెద, నీనికిం దగిన ప్రాయశ్చిత్తమ్మునకెల్ల మదీయ

వామచరణమే పూటవడియున్నది. (శిశుపాలుదిక్కు మొగ

మై మండిపడి)

మ॥ పరమాపాత్రశిరోమణి? త్రిజగతీవంద్యుండు కృష్ణుండు భూ

వరవర్ణమ్మున నగ్రపూజ్యతకునై పాత్రుండుండెను? నా

చరణం బీనుడి ప్రిలునీకు నిపుడ సద్బుద్ధి చెప్పుక శిరో

భరమల్లనంతనదీటి బాగుపడెనో వాచాటవారాగ్రణి? ౧౫

(సభ్యులకెల్లఁ దనయెడమకాలిం జూపుచు)

శా॥ ఈవైక్రండవెకాదునూ? యిచట నింకేప్రార్థింపండేని యీ

శ్రీవాసార్చన మేవగించున? యిదే శీర్షంబు మద్యామపా

దావాసంబగు వాని, దగ చెఱుఁగు మారా! భీష్మునల్లంతవా

“డేవకార్య” మర్క యజించితిమి నీవేపాటి? మూర్ఖాగ్రణి? ౧౬

(తెగలో)

శా॥ మేలోనా? కడుమేలు? మేలు? త్రిజగన్నిత్రుండవైతీపు నిఱ
బూలకబూజయెనర్పనచ్చితి మిదే పూజార్హు దాశార్హు నీ
వాలోచించితి వృద్ధసమ్మతగ నీ కాయు ర్యశో ధీ బల
శ్రీ) లెల్లప్పుడు వృద్ధిజెందుత జగజ్జేమ బుద్ధ వారగఁగఁ ॥ ౧౭
(సహదేవునిపై పుష్పవృష్టిగురించును)

నారదుఁడు! (పటాక్షేపముగాఁ బ్రవేశించి)

ఉ॥ చక్కనికృత్యముగానలిపి జన్మము స్థానమైఫలించు స
త్సక్తినిద్రొక్కి తీపు కలవర్ధిం! యోసహదేవ? శౌరికి
మ్రొక్కసికట్టిఁడుఁ జనులు ముక్కున నూపిరిగల్గియున్మృతుల్
నిక్కమచెప్పితిఁ వినుము సహరిభక్తికి సుతసిచితిఁ ॥ ౧౮
[సమ్మోచించును]

(చెరలోఁ గలకలము)

ధర్మ! (విని భీష్మునుద్దేశించి)

శా॥ తాతా? కంటివె రాచమండలమహాద్యస్తాతిసంతాపవి
స్ఫులించి మఖవిష్ణుమఁ నలుకఁగాఁబెన్నోతలఁ మోఁగుచుఁ
దోవేనెంచెడి జేదిభూమికటిక దోడ్పాడు; నమందువి
వీతిహాసల మెట్లుశాంతిగనునో? మిట్లేచిచాఁకివే ॥ ౧౯

చ॥ పిలిచినవచ్చి కెల్లపృథివీపతు; లుదఱుఁ బూజనీయుల
స్వల శిశుపాలుహేతువున వైరమ చేకురి, నారలెంతగా
నలిగిన నాతిధేయులకు నల్గుట యుక్తముగాదు శాంతికిఁ
గలతెఱఁ గూహచేసి మఖకార్యసమాప్తికిఁ దోవచూపవే? ౨౦

భీష్ము! (నిర్లక్ష్యముగా)

ఉ॥ వింటిని జైద్య నూతగొని వేడులులట్టులు ప్రేలుచున్న యా
తుంటిరాచమండలపు దుర్వచనమ్ములు; కృష్ణసింహ మె
ప్పుటికి నిద్రమేల్కనునో? వాగెడి నీభవకంబులంత కా
దంట యెకింత గర్జిల్లిన తుదనామే సకలంబు తగ్గడి ॥ ౨౧

శిశు॥ (సద్ధైర్యస్థితమౌతో) ధర్మజా నీతమ్మండుపసివాడనియు నీతా
త మునుకండనియు వీ రెంతనోగుచేసికొన్నను మామనమ్ముల కతగా
నొప్పితగులుటలేద నీయందీ రాజుతోకమ్మెల్ల స్నిగ్ధమ్ముగటకుగ్ గతంబు
నీధర్మవర్తనంబకాని, నీతమ్ములబలక రాకొమ్ములుగావు, సకలరాజుతో
కవిశ్వాస్యమ్ముగు నీయోగ్యతాలత కీభీష్ములఁజేయువునై మఖవిఘ్న
మ్ముపాదించుచున్నవాఁడు, (భీష్ముదిక్రైఁ)

ఉ॥ ఏనొకబ్రహ్మచారిని యెంతయుఁబొంగెను నీదువర్జితా
ఖ్యానము మండతాప్రభవముఁచుఁడలం చెదమేము ధర్మవి
జ్ఞానము దంభమాత్రో మధికమ్ముగ నిన్నునుదూఱుటేల? నీ
వీనలివాఁడుఁ బూజ్యుఁగ నేగతిఁజెప్పితి నాకుఁజెప్పమా॥ ౨౨
(కేలనిర్దేశించి) ఆరాచమండలముం దిలకింపుము.

శా॥ అం దేరాచకొమారుఁబోలఁగలఁ నీయట్లాఁడుఁ జైశ్వర్యపుఁ
సందర్భమ్మున; శౌర్యధైర్యగరిమఁ జాతుర్యసాందర్య ని
ష్పందఘాతవిశేషసంపదల; సప్రాప్తాండవై యింద్రాక్ష
నిందితే? కడువృద్ధమూర్తివని మన్నింఁగితేమి భూపాలకుల్ ॥ ౨౩

సీ॥ దోషునికన్న నాదోషాత్మజునికన్న
దుర్యోధనునికన్న దుష్పరుకన్న
కర్ణునికన్న సకాంభోజవిభుకన్న
భగదత్తుకన్న నప్పాండ్యుకన్న
భీష్ముకుకన్న నవ్వీరటుకన్నను మ
ద్రోహతికన్న సింఘభూపాలుకన్న
భూరిశ్రవునికన్న భూత రేశ్వరుకన్న
నేకలవ్యునికన్న నెవరికన్న

తే॥ గ॥ మఱియు ద్వైపాయనునికన్న మహితశక్తి
నైన నీకన్న నాకన్న నన్యుకన్నఁ

గృష్ణుఁ డేకాటివాఁడని తెడలి యర్హు

మీయఁజేసితిఁగెయి గాంగేయ? నిపు॥

౨౮

అదియటులుండె, ఇంతవఱ కీగోపఁలుండొనర్చిన మహాకా
ర్యము తెయ్యవి? స్త్రీఘ్నుండును, గోఘ్నుండును, గృతఘ్నుండును,
నగువాని కగ్రపూజ్యతయెట్టిది? ఇత వల్లీకమాత్రమ్మగు నగ మ్మొ
త్తుట కేవలగడుపాటవగు నీకు వాత్సర్యజవకమయ్య నాహుబలాఘ్య
లగు భూపాలుర కట్టిదిగాదు, ఘోగానీతఁడు లజ్జావిహీనుండనుట
కావంతయు సందియమ్ములేదు.

శా॥ నాకుం బట్నగనియనున్న వృహకన్యన్ దొంగయైకాదె? మీ

శ్రీకృష్ణుండు గ్రహించె నీజవనకున్ సిగ్గున్న దే? యన్యకాం

తాకళ్యాణము లిచ్చుగింతురె? యశోధర్మ స్పృహలుల్ జేడు; లీ

నీకన్యఁడెటుపూజ్యుఁడంటి చెపుమా? యీసభ్యులాలింపఁగన్ ౨౯

మఱయు నీపిఱికివంద జగ దేకవీరుఁడగు జరాసంధు వంచించి

భీమచే జువించిన వెఱుంగు శూరశాసనదూరంబని నీవెఱుంగనిదికాదు,

సర్వము నెఱింగి నీ నీతి నాహ్వానె ట్లగ్రపూజ్యుండని స్తుతించితి,

౩౦॥ బాలిశుఁడైనకృష్ణుని సభాజంమావ్యుగాఁగఁజెప్పి ల

జ్జాలనమేనిలేక కడుసజ్జనునింబలె ధర్మపన్నముల్

చాలనచించు నీచెడురసజ్ఞ లెటాలున నింతలెంతలై

చీలనిహేతువేము? పరశీలనఁజేసి విచివనర్తువే? ౩౧

౨౯

భీము॥ (కనులెఱ్ఱఁజేసి మండిపడి)

ను॥ ఖర? వాచాట? రటద్వైధావదన? నీకాలంబు దాపయ్యెనే

మిగ? మూర్ఖాగణి? యాపకాతనయు పేర్కి నుంత లెక్కింపవ

ధ్వంమూర్తిన జగదీశ్వర గృష్ణుని వృథాపాపమ్ములకాగూసెదో

దురితాత్మా? యిదె నీశిరమ్ము గడచే దుగ్గింగిచెదన్ వ్రేల్చిడిన్

(లంఘించును)

భీష్ము॥ (అడ్డవట్టుకొని) తండ్రీ! భీమసేన!

మ॥ విపులమ్ముల్ సహజారుణమ్ములు రుడావేశమ్ముకల్పిన్ దప
 త్తపసప్రాయములై భవస్వయనమల్ ధైర్యమ్ము మాయించు నే
 యపుదూపాలునకేరి; వీడన గతప్రేమండు నిర్భీకుడే
 విపరీతోక్తులొ పేలుఁగాని నయమున్ వీక్షింపఁ డయొంటిమై ౨౮

ఉ॥ వీడు పరాక్రమమ్మునను, బెద్దయఁ బేర్కొనఁదగ్గ వాడు ని
 వాఁడిమగంటిమిఁ జెడనివైఖరి కన్యనిమిత్తమున్న దా
 జాడ యెఱుంగఁ జెప్పెదను, శాంతిపహింపుము మిన్నకుండు మీ
 గాడిదనంటి దేహమును గల్గెలముఁ బొనరించు టర్హమే ౨౯

శిశు॥ (నిర్లక్ష్యముగా) తాతా? రానిమ్ము, నివారించకుము,
 చ॥ ముదుకడవిపు వాయుజుడు ముష్కరుఁ డించుక యస్మదీయ దో
 ర్మదము నెఱుంగుఁగాక వెన మామకశౌర్యదవానలంబునఁ
 గదయును దానునుఁ నిడుతకైనడి మృందునుగాక యాఁగఁబో
 కెద మఱి వాని కెంతటియభీప్సితమున్నదో? వీడు చూచెదఁ ౩౦

భీమ॥ (భీష్మునియాజ్ఞపై రోజుచనిల్చును.)
 భీష్ము॥

శా॥ ఈప్రాత్యుడు నీగదంబెడఁడు లో కేసుండు కృష్ణుండు ప
 ద్మాకాంతుండగు మారకుండని మదిఁ దర్కింపునువ్వాటము
 న్నాకాశోక్తి సిరీకరి చె సమయంబయ్యెఁ బడుఁవీడుతా
 నాకంబాత్మునుదర్శనంబున శింఖముఁబాఱుఁ దెల్పఁగఁ ౩౧

వీడుచతుర్భుజుండును, త్రిలోచనుండునై పుట్టిరాసభంబుంబలె
 నార్చిన నావికృతస్వరమ్మునకు శంకించి తల్లిదండ్రులు విచారించుచుం
 డ నంబర వాణి యుపశేనువాక్యమ్ములు చెప్పి వీడు బలాఘ్యుండును
 శూరుండును, ననన్యసాధ్యుండును” నగుననియు, వీడెన్వనియత్సంగ
 మ్మునఁ గూర్చుండు నెడల నివికృత స్వరూపమ్మునదలి సామాన్యమను
 జాకారమ్మునందునో వాడ వీసికిమ్మత్వవగు” ననియొకెవ్వడు
 వాడెన్వండగునో? యని కనవచ్చిన రాజులయత్సంగములందెల్ల

వీరింకూర్చుండఁజెట్టుచుఁ దల్లి పరిశీలించుచుండునెడలఁ దనమేనత్త
 భామకుండగు వీనింజూడ నుకపరి శౌరియేతెంచె, అంతయథాపూర్వ
 మ్ముగ నీతని నాతనియున్నంగమున నిడుటయు విషమలోచనంబున,
 నభ్యధిక బాహుద్వయమును, బోయి వీనియిప్పటియీరూపంబు
 నిలిచె నదికాంచి తల్లి శ్రీకృష్ణునివరముకోరి వీనివధింపకుండ ననుగ్ర
 హింపుమనుటయు, నావరదుం డపరాధ శతాచరణము మితిగా నావరం
 బనుగ్రహించె, ఆయపరాధములునిండ నింక వీనివధించుటయ కడమ,
 కావున నీవు శాంతింపుము.

శా॥ నీకన్న బలియుండుగాఁడనున నీనీచుండు నీపై కిటుల్
 శ్రీకృష్ణుండిడు నావరముకతనక జేసాచుచున్నాఁడు నీ
 వీకాలమున శాంతిచూపు మతఁడే యీదుష్టుశిష్యిండు దు
 స్పాకుల్ వీనికి గోడునూపు నృపతుల్ వాపోయి గూపెట్టెగఁ॥

శిశు॥ (వికృతస్మితముతో)

ఉ॥ తాతయు మ స్కండుక ఋజువిధమున శాంతినిగొంటిరే? ముఖ
 ప్రేతులుగొట్టికొందు రిపునిరులు నవ్వఁగ; మేలు? మేలు? నీ?
 కాలగులార? మీ బ్రగుకుకాల్ప నె? (భీష్మునిమాత) మేకేలనిద్రేశిం
 చుచు భీమునిమాటకేమి? నీ
 వాటకిబుద్ధి చెప్పిపశువై ఖరి నిన్ను వధించుటొప్పెడిగఁ॥ 33

(తెరలో)

ఉ॥ మంచిగఁజెప్పితీవు మతిమంతుఁడనీనదిసూనుఁడెంతయుక
 జంచలబుద్ధియైపలికె శౌకి“నగ్రసపర్యసేయ” మం
 చంచితఃశేసెధర్మజుఁ డనర్హునిగృష్ణుని గొల్ల బోయనీ
 వగచకు భీష్ముబట్టి పశువై ఖరిఁజంపుటకర్జ మెమ్మొయిగఁ॥ 34

(సింహనాదము లొనర్తురు)

భీష్ము॥ (వినుటనటించి గంభీరకోపముతో)

శా॥ ఓరి? రాజకులాధమల్? పలికినట్లొలి న్ననుంబట్టికొ
వ్వొట జుపుడు లెండుమీశిరములం దారూఢిమత్పదమొ
ప్పరన్నిప్పితివేల యోర్పెదరు? రండా? భండనోద్యుక్తులై
శూరత్వమ్ములు సూపిరాజకులవిస్ఫుర్తి బ్రవర్తింపుడా॥ 31

(శిశుపాలుదిక్కు)

శా॥ ఓయీ? మూర్ఖ? జఘప్య? నీయటమనీచోక్తుల్ చెవల్ సాచ్చియు
న్నీయదేకముమాన్ప శాంతనవ్రండింజేసిం బ్రయత్నింపడా
మ్మాయధ్యేయుడు సందనందనుడునిగ మృదింపగాబుట్టినా
దాయజ్ఞేశ్వరుఁ జీరిపోరి చోరుమా? యద్వేపుతేజమ్మునన్ 32

కం॥ హరియై హిరణ్య కశీపున్

హరిణముబలె నడచె నరవరా కారమునన్

బారిఁగొనె రావణునినడా

సరమేశుఁడు శౌరినిన్నుఁ బట్టివధించున్ ॥

33

(తెరవంకఁ దిరిగి)

ఓహూ? స్వశక్తి పరిశక్తి జ్ఞానశూన్యులగు నోరాజన్య కీట
ము లారా?

శా॥ మీలోనేరికిఁ జాపుదాపగునా? వార్హంగములతోలెగో
పాలుజీరి పరాక్రమింపుడాగి జీవభ్రాంతిమం జేసియున్
వాలాయమ్ముగనున్న రాణిమరులొనైవేని వీక్షింపకుం
డోలిన్ దెల్పితిఁ గృష్ణమార్కొనిన నాయుర్భాగ్యమల్ రూపఱున్
శిశు॥ (సాధిక్షేపముగా) తాతా? యిటుచూడుము

చ॥ పొగడెడుసారెకున్ హరిని బూతువిధానఁ బొగడ్తకర్తులై
నెగడెడు రాజులుండనవసీపతిగాని యనాధునింతగాఁ
బొగడెదవేటికో? ముదుకబుద్ధికిఁ గర్జములెట్లుదోచుమేల్
మగఁటిమి గల్గెనేని ననుమార్కొనఁ డేటికిఁగృష్ణుఁడిమ్మెయిన్ 34

(తెరవంకఁదిరిగి బిగ్గరగా)

అ॥ వె॥ రాగదోయి? నావ? రారమ్మనిమ్మఁ బాం
డపులనోవధింతు నవనిపతులు
మెచ్చిపోగడ; నర్హునిచ్చినందుకు వారి
కిపుడ ఫలముగల్గు టెఱుకవడఁగ॥

రం

(శ్రీకృష్ణుడు— (ప్ర)వేశించితనలో)

క॥ అపరాధశతమునైచి శి

శుపాలు విధియింతుననుచు మాన్యతగతి నీ

కవలాత్తులల్లికిచ్చితి

నపుడువరము శతమునింతకయ్యెన్ దొసఁగుల్॥

రం

ఇపుడు సూక్ష్మకటవ యపరాధమున కీజనుండాగంభించె జగ
ద్దోహవృతప గాయణుడగు నివానినిఁక నైచుటపాడిగాదు (రాజుల
నుద్దేశించి ప్ర) శముగా)

ఉ॥ ద్వారకగాల్చె బభ్రుప్రమదన్ హరియించెనుగట్టిపెట్టె నీ
ధీరహితుండు మున్ను వసుదేవుని యొగతుంగచుంబు; దు
ర్వారములెట్టివేని యపరాధముల్లిట్టినినెల్ల వీనివై
గారణముంటజేసి యలుగన్ వరమృత్తిని తల్లికిచ్చితి॥

ర౨

ఉ॥ ఆవరవర్ణిసీమికికి నప్పుడొసంగితి నావరమ్ము; నీ
కావరఁడావరమ్మునకు, గల్లగఁజేసె నపారకత్వ; మిం
కేవలసన్ డమింపవలె నీచెనఁటిక; నృపులెల్లగుంగనం
గావలమార్చి భూడనులఃప్తమునాయగఁ జేయుటొప్పుదే॥

ర౩

(తెగలో)

ఉ॥ నందకుమార? “మేల్బలి”? యనందగు పల్కువచించితీవుని
న్నందురె? యోగ్యులైన నృపు; లధ్వరముార్తిని వీడువీనినోఁ
గొందఱుమర్మదుల్ గలిసికూసిరి కూళితవంపుఁగూత; లీ
తుండుమకున్ హరించుటది దోసముగాదునుమా? రమాధవా॥

కృష్ణ! (తనలో) ఇవిచాజ్ఞలగు రాజద్వలపలుకులు వృద్ధసమృతముగ
నిరకనివ్యానివధించెదం గాక (అకాశమువంక దృష్టినిగిడించి)

ఉ॥ రమ్మిటు చక్రరాజము? పరాక్రమ గర్వితుడైన చైద్యురూ
ర్ధమ్ముహరించి వేగ నిజధారుముచేళము పాంజరాజలో
కమ్మునకుఁ ముదమ్ముగులఁ గశ్మలభూధవ నాతి కెల్లదుః
ఖమ్ముఘటిల్లుఁ గాక మఖకార్యమునెగులఁ బూర్ణకాయమై॥ ర౩
(చక్రమువచ్చి శ్రీకృష్ణుని హస్తమున నిల్పుచు)

శిశు॥ (అధిక్షేపముగా)

ఉ॥ చక్రము గిక్రముఁ గనివెనక భయముదెడి నాడఁగాను నీ
వక్రతమాన్వసిద్ధపడివచ్చితి భీష్మునిమాట పొల్లుగా
సక్రమభంగి నాలమున శౌర్యము చూపివధింతునిన్ను ; నీ
విక్రమముఁ గనంబలుచువేళయి నే? తడవేలచేసెదో?॥ ర౪

కృష్ణ! (శిశుపాలుదిక్కై)

చ॥ అల తఱి కక్కిరిరమణి నట్లువరించెనాడనీకుదో
ర్బలముఁ జేసి శీర్ష పుభరమ్ముడిగింపని నీకుదుర్కదా
విలత కడుంగడుం బెరిగె వేదగులుచట్టిన నానిపోల్కినో
తులువ? చెడంగఁ బేలెదవే? దుండగపుంజెడుకూతలేడ్డెఱుక ॥ ర౫

శిశు॥ (హిందరగా)

శా॥ నీకుఁ సిగ్గువచ్చునుంగలదె! మున్నీలున్న ముచ్చోట ము
న్నాకీ చెంచిన కుక్కిరిరమణి విన్నాణాపుఁబెండ్లివచిం
తే? కొంకితయులేక; నాడెనినుమ్రందింపఁ బ్రయత్నించితి
గాకెట్లోబ్రతుకంగనేర్చి తిపుడక్కర్తమ్ము పూరించెదె ॥ ర౬

కృష్ణ! (బిగరగా)

చ॥ కనుఁడునృపాలకుల్ కనుఁడుకశ్మలచిత్తుని మీరలెల్లగున్
గనుఁగొనుచుండఁజంపెద నిరకన్ సయిపంబనిలేద నన్ను నీ

డనుటకుఁగాదు భీష్మునిమహామహు దూతీనదానికిన్ ఫలం
 బునుగనుఁగాక దుర్మదులబుద్ధివిహీనతి లింకుఁగావుతన్
 (చక్రమును బ్రయోగించును— తెరదించుదురు)
 నాదికేశ్వరుఁడు॥ (ప్రవేశించి)

• భరతి వాక్యము. •

మ॥ మొఱకుల్ పూజ్యులపై నసూయగొనియున్నాఁలమ్ముగాకుండుగిగా
 కురుబుద్ధుల్ కడువృద్ధులాడు పలుకుల్ యోజించి కైకొండ్రుగా
 విరహిఁదూలు ప్రసంగముల్ జరిపి వన్నెదక్కిచాకుండ్రుగా
 కరవిందాసను రాణి తా నిలుచుఁగా కస్మత్తనః వీకన్॥ గిం
 (అందఱును నిష్క్రమింతురు)

౫ దశ

ఇది శ్రీ.....తిరుపతి వేంకటేశ్వరుని పాండవ

రాజసూయమును నపూర్వ నాటకమునందు

సర్వమును బ్రథమాంకము.

—• ఫల శ్రుతి •—

మ॥ ఇటు ప్రత్యక్షమొనర్చు నంతయురగంబిట్లెటకుఁ గొంకియా
 కటువాగ్ధోగణి కట్టిపెట్టి యటుపైఁగంబాతుపాదార్పనా
 ఘటనాతత్పరులైన వారలగతిన్ గాంక్షించి తత్పద్ధతి
 స్ఫుటశేఖాకలితో త్రమాంగమగుచు బొల్పారెనాకల్పమున్ గిం

